

Mrvoje Morović:

ZA SANACIJU SPLITSKE NAUČNE BIBLIOTEKE

Pred jedanaest desetljeća, kada su u sklopu Slavijanske čitaonice bili udareni prvi temelji današnjoj Naučnoj biblioteci, namjera osnivača bila je da stvore javnu biblioteku koja će sakupljati i čuvati za suvremena i buduća pokoljenja potrebnu knjižnu građu, naročito onu koja je svojim sadržajem ili postankom vezana za splitsku regiju. Tako se s vremenom u ovu biblioteku slio zavidan broj od preko 250.000 primjeraka publikacija i različite bibliotečne građe, dosta rukopisa, mnoštvo plakata, geografskih karata i sitnog tiska, što nije moguće izbrojiti (jer se grupno sređuje).¹⁾

Po bogatstvu svojih fondova ova biblioteka danas spada među najveće biblioteke u SR Hrvatskoj, a njena zbirka periodike, poslije one u Nacionalnoj i Sveučilišnoj biblioteci u Zagrebu, najbogatija je u našoj Republici.

Poznato je, međutim, iz brojnih napisa objavljenih posljednjih godina da se danas splitska Naučna biblioteka bori s mnogim teškoćama, koje ometaju normalan rad i razvoj ove kulturne ustanove te sprečavaju stvaranje jedne modernije organizacije poslovanja, pa je ova ostala u mnogome, može se slobodno reći, na razini predratnog razvoja bibliotekarstva u našim stranama, a to znači da biblioteka odavno stagnira, odnosno da zapravo nazaduje za potrebama što ih grad Split i njegova regija u svom naglom razvoju danas i na polju bibliotekarstva iziskuje. (Trebalo reći da se ova konstatacija odnosi na globalni razvoj biblioteke, ali da u stručnom poslovanju, pri obradi knjiga i popisivanju, ova biblioteka radi na principima suvremene bibliotečne teorije i na osnovu pravilnika za katalogizaciju Nacionalne i Sveučilišne biblioteke u Zagrebu.)

U više prilika i s raznih strana bilo je isticano kako je ova biblioteka nesuvremeno opremljena i zaostala u razvoju, ali je pri tome svakome moglo biti jasno da bez dovoljnih i stalnih financijskih sredstava i bez čvrste materijalne baze nema napretka ni modernizacije biblioteke. Jer, financijska sredstva ove ustanove u proteklom deceniju i pol, od 1962. godine pa sve do danas bila su i ostala upravo minimalna i ograničena uglavnom na osiguranje osobnih dohodaka službenika i radnika biblioteke, kao i za osiguranje najosnovnijih materijalnih potreba, kao što su poštarina, struja, telefon, čistoća i sl. Najviše začuđuje što se to opadanje i zastoje

u razvoju mora — kako ćemo pokazati — povezati upravo s datumom 26. 1. 1962, kada je ova ustanova dobila naziv i status Naučne biblioteke i upravo uz razdoblje naglog razvoja visokog školstva u ovom gradu. Može se odmah konstatirati da kroz navedeno razdoblje ova biblioteka nije bila u stanju da vrši kako treba svoje glavne funkcije, kao što su nabavljanje potrebnih knjiga, čuvanje i konzerviranje sakupljene građe, kao i pružanje na upotrebu čitaocima svih svojih knjižnih fondova.

Dugotrajno stagniranje, nazadovanje u razvoju i propadanje knjižnih fondova došlo je danas do te mjere te prijeti uništenjem starijeg dijela knjiga i otpisivanjem građe, pa je već krajnje vrijeme da se tome stane na kraj i da se razvoj ove ustanove usmjeri prema zahtjevima što ih ovaj grad i ova sredina nameće.

Da bi se to stanje što jasnije prikazalo promotrit ćemo osnovne djelatnosti i glavne probleme ove biblioteke kroz statističke podatke u proteklih decenij i pol rada ove ustanove. Godinu 1961. uzimamo radi usporedbe kao krajnju godinu jednog naprednijeg razdoblja u razvoju Naučne biblioteke.

Nabavka knjiga

Jedna od osnovnih funkcija svake općenaučne biblioteke je nabavljanje i kompletiranje potrebnih edicija iz najrazličitijih znanstvenih disciplina. Ako biblioteka ne osvježava svoj knjižni fond novim izdanjima domaćih i stranih znanstvenih i stručnih djela, ona zastaruje i fosilizira se.

Zakonsko pravo na besplatan primjerak svega što se tiska u NR Hrvatskoj omogućava splitskoj Naučnoj biblioteci da prati i dokumentira izdavačku djelatnost u našoj Republici, dok od svega onoga što izlazi u drugim republikama kao i u stranom svijetu dopijeva u ovu biblioteku tek neznatan broj i to djelomice i poklonima. Kako se takva izdanja mogu nabaviti samo kupnjom, a raspoloživa financijska sredstva za kupnju knjiga su bila posve neznatna, to je nabavka knjiga iz drugih republika kao i iz inozemstva bila veoma skućena. Dotacija od strane splitske općine, koja je u proteklom razdoblju jedina financirala ovu ustanovu, bila je takva da se nabavka knjiga kupnjom odvijala prema slijedećoj slici:

Godina	Dotacija za knjige Sd ²⁾	Broj kupljenih knjiga	Ukupan god. prirast
1961	2,000.000	2.037	6.886
1962	1,615.000	1.681	4.314
1963	1,085.000	1.021	3.935
1964	1,135.000	880	4.101
1965	1,072.000	1.134	4.405
1966	1,197.000	1.086	4.492
1967	1,652.000	1.016	4.540
1968	2,200.000	1.272	5.303
1969	3,400.000	777	4.869
1970	3,350.000	470	3.640
1971	2,181.000	256	3.785
1972	2,667.000	254	3.758
1973	3,263.000	251	3.514
1974		1.000 ³⁾	3.527
1975		945 ³⁾	3.602

Ako uzmemo u obzir naglo poskupljenje knjiga u razdoblju od 1962. do danas, vidi se očito koliki je pad u nabavci knjiga kupnjom. Usprkos svim apelima u pogledu jače nabavke knjiga stavka za nabavku knjiga je u stvari svedena na minimum, a u godini 1974. Biblioteka nije dobila u budžetu na ime nabavke ni jedan dinar, s obrazloženjem da su u tu svrhu dobivena neka sredstva od poreza na »šund«. Međutim je i u 1975. godini odmjerena globalna sredstva Biblioteci na osnovu prošlogodišnje svote, u kojoj nije bilo predviđeno ništa za kupnju knjiga. Isto je naviješteno i za 1976.

Pitamo se kako će jedna naučna biblioteka prosperirati bez sredstava ili s minimalnim sredstvima za nabavku knjiga i časopisa? I tako se dogodilo da je Naučna biblioteka od pretplaćenih 60 stranih i 150 domaćih časopisa (iz drugih republika) iz 1961. godine spala u 1976. godini na samih 60 domaćih i 16 stranih časopisa. Otkazao se niz časopisa što ih je Biblioteka primala decenijama, i teško će ih ikada moći kompletirati.

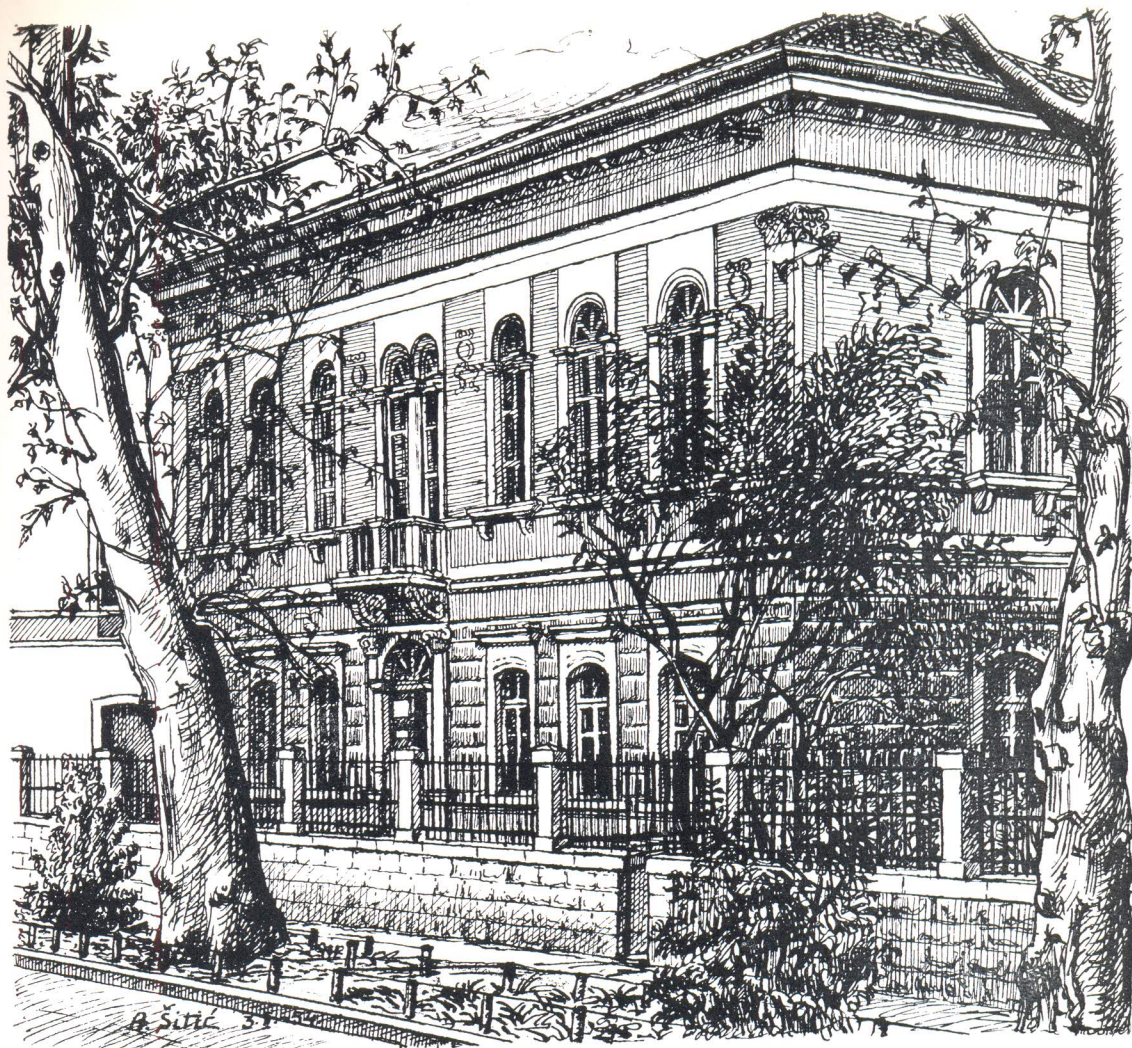
Godišnji prirast knjiga ustalio se kroz niz godina na oko 4.000 svezaka ukupno, tj. uzevši u obzir kupnju, besplatni obavezni primjerak knjiga, poklone i zamjenu knjiga. Samo što ovdje treba istaći da preko 3.000 svezaka ide na obavezni primjerak knjiga, od čega 2/3 pripada tzv. sitnom tisku (to su katalogi, reklame, sitne brošure, separati, pravilnici, statuti i sl.). Jedva jedna trećina od obaveznog primjerka predstavlja za obična čitaoca upotrebljiv knjižni materijal.

Upravo poradi skupoće knjiga, kao i radi pojave sve novih i novih visokoškolskih zavoda što u Splitu niču, potreba za knjigama, za udžbenicima i drugim pomagalicama u stjecanju znanja sve je veća. Kad se do koju godinu bude sve više osjećao nedostatak publikacija što su objavljene u drugim republikama, a Biblioteka ih nije uspjela nabaviti, *taj se propust i nedostatak neće više ni uz najbolju volju moći nadoknaditi* jer se ni uz kakve novce neće naći na tržištu.

Za biblioteku koja djeluje u sredini sa Sveučilištem i s tisućama studenata koji su, kako ćemo dalje vidjeti, glavni korisnici Naučne biblioteke u Splitu, porast knjižnog fonda morao bi se određivati i osigurati prema broju studenata koji pohađaju to Sveučilište. Po normama UNESCO to bi iznosilo 5 knjiga na jednog studenta godišnje. Jugoslavenski standard određuje se također prema broju studenata i trebao bi da iznosi minimalno 2 sveska na 1 studenta. Samo što izgleda da je u Splitu prevladalo uvjerenje da za studiranje nisu potrebne knjige.

Naučna biblioteka u Splitu nije odavna u stanju da nabavi niti je nabavila ikakvu stariju knjižnu građu, ni tiskanu ni rukopisnu, te se mnogo takve građe, koja za splitsku regiju ima i spomenički karakter prodaje i otuđuje u druge sredine, pa i u inozemstvo. Akcija za otkup ostavštine pok. Tomislava Tanhofera ostala je bez rezultata. Niz pojedinačnih ponuda od strane privatnika morao se odbiti jer biblioteka nema za tu svrhu ni pare.

A što se tiče kompletiranja dalmatinskih i splitskih publikacija koje ne postoje u splitskim bibliotekama, a nalaze se u drugim bibliotekama u zemlji, ni za tu prijeku potrebnu aktivnost naučne biblioteke nije se našlo sredstava. Publicirana bibliografija splitske periodike pokazala je da ova biblioteka ne posjeduje niz splitskih novina, a te bi se danas kseroksiranjem dale uz nevelika sredstva snimiti. Biblioteka je napravila

Naučna biblioteka u Splitu

jedino plan potreba i prioriteta za jednu takvu aktivnost, koja bi omogućila znanstvenim radnicima obiljniju i potpuniju dokumentaciju.⁴⁾
Zaštita

Naučna biblioteka u Splitu dugo vremena (od 1903—1952) bila je jedina javna gradska biblioteka te je jednim dijelom ona vršila i ulogu narodne biblioteke, pa je sakupljeni knjižni fond, naročito onaj od prije drugog svjetskog rata, koji se danas ubraja u rijetkosti, sasvim dotrajao od neprestane upotrebe. Uslijed prevelikog priliva čitalaca iz redova studenata u čitaonicu biblioteke sve je veći bio broj knjiga koje se posuđuju na čitanje izvan biblioteke. Kako biblioteka nije nikada mogla nabaviti više od jednog primjerka pojedine knjige, to je knjižni fond u pretežnoj većini (osim najnovijih izdanja) sasvim dotrajao i svakim danom se ponešto mora izvlačiti iz upotrebe da bi se zaštitilo.

Na taj način došlo je do kolizacije s osnovnim zadacima Naučne biblioteke, jer je zaštita knjiga uvezom minimalna, a biblioteka nema

svoje knjigovežnice, kao što to imaju druge naučne biblioteke u našoj republici, a o radionici za restauriranje i konzerviranje knjiga impregniranjem da se i ne govori. A upravo zaštita i čuvanje sabranog knjižnog materijala za buduća pokoljenja a ne samo za današnju generaciju jedan je od glavnih zadataka svake naučne biblioteke.

Evo što o tome kažu statistički podaci:

Godina	Pročitano knjiga	Utrošeno za uvez	Godina	Utrošeno knjiga	Pročitano za uvez
1961	8.474	500.000 sd	1969	6.979	1 523.000
1962	8.219	350.000	1970	8.738	2 650.000
1963	7.447	360.000	1971	9.372	1,295.000
1964	8.670	400.000	1972	7.965	1,000,000
1965	11.157	400.000	1973	6.740	2,500.000
1966	12.973	1,000.000	1974	7.406	3 445.000 ³⁾
1967	10.401	1,391.000	1975	9.183	5,540.000 ³⁾
1968	9.797	2,468.000			

Povećanje sredstava za uvez išlo je na račun poskupljenja zanatskih usluga, a svota kojom se raspolagalo za zaštitu knjiga uvezom je zapravo samo kaplja u moru, uzme li se u obzir stanje knjižnog fonda, koji svakom godinom postaje sve stariji, a upotrebom sve derutniji.

U tom pogledu najizloženiji pa time i najugroženiji dio je periodika, naročito njen novinski dio, gdje ima na tisuće novina koje su neuvezane ili su im uvezi dotrajali pa traže preuvezivanje.

Biblioteka danas nema načina da sačuva i konzervira sabranu knjižnu građu i onu koja stiže i koja će stizati. Knjigovežnice u gradu nisu ni u stanju da vrše sve zahvate koji su potrebni, a usto je konzervacija impregnacijom i laminacijom preskupa. I stavka za uvez knjiga bila je pred 3 godine brisanja i na tome je ostalo.

Događa se i dogodit će se da upravo ona građa koja je najvrednija, kao što su npr. dalmatinske novine, među kojima ima i dosta *unikata*, koje ne posjeduje ni jedna biblioteka u zemlji (pa ni u svijetu), propada i izvrgnuta je potpunom uništenju, ako se u najkraće vrijeme ne zaštiti. To su međutim pravi spomenici kulture prvoga reda koji trebaju specijalnu zaštitu. Jedina mjera koja je moguća to je uklanjanje iz upotrebe, ali ona ne može spriječiti propadanje papira starenjem. Ako se tome propadanju ne stane na kraj Split će za kratko vrijeme izgubiti mnogo od knjižne građe što su je ranija pokoljenja stvorila i očuvala.

Godine 1960. uprava biblioteke bila je pvela akciju za osnivanje knjigovežnice, pa je zatražena pomoć i od Republičkog Sekretarijata za kulturu, a god. 1963. taj Sekretarijat odobrio je ovoj biblioteci tražena sredstva za nabavu knjigovežačkih strojeva u iznosu od 1,300.000 st. dinara s time da i splitska općina učestvuje sa svoje strane sa 1,300.000 s. d. Kako ova nije omogućila to učešće, realizacija knjigovežnice je propala, kao što ni kasniji koraci u tom pravcu nisu uspjeli, te ni danas Biblioteka nema svoju knjigovežnicu ni laboratorij za konzervaciju knjiga, dok prvu ima Narodna biblioteka, a drugu Historijski arhiv. Hitna je potreba da se utemelji takva knjigovežnica i laboratorij za konzervaciju. Usto danas moderne biblioteke snimaju i kseroksiraju svoju građu i u svrhu zaštite svoga fonda jer se na taj način knjige i novine manje listaju. Za prvi mah potrebno je osigurati barem mjesto laboranta za konzervaciju

građe, koji će se priučiti tome poslu bez kojega jedna naučna biblioteka ne može postojati.

Uprava biblioteke je i ove godine uputila zahtjev za nabavku knjigovežnice i Republičkoj interesnoj zajednici za kulturu, a od općinskog SIZA tražilo se barem otvaranje radnog mjesta za knjigovežu laboranta.

Treba istaći da je za konzervaciju periodike ovoj biblioteci mnogo pomogao bivši Republički fond za unapređenje kulturnih djelatnosti te je njegovom pomoću u Zagrebu laminirano kroz proteklih 10 godina oko 100 svezaka najstarijih dalmatinskih i splitskih novina. Ali potrebe za laminacijom, odnosno impregnacijom starije građe deset puta su veće. O derutnosti knjižnog fonda signalizira se već čitav decenij i više i apelira se često kroz sva javna sredstva informiranja, ali bez uspjeha.

Mnoštvo knjiga i periodičkih publikacija, što ih je biblioteka kroz svoju stoljetnu djelatnost sakupljala, nije se moglo smjestiti ni srediti, da bi se dalo na upotrebu čitaocima. Tako je danas ostalo oko 30.000 knjiga i dosta periodike, naročito strane, dakle čitava jedna biblioteka, nesmještena i nepopisana, i sve će to propasti ako ne dobije odgovarajući tretman i smještaj.

Posjet

Nagli razvoj višeg i visokog školstva u gradu Splitu kroz protekli decenij i pol odrazio se u radu Naučne biblioteke kako u pozitivnom tako i u negativnom smislu. Biblioteka je od početka nastojala pružiti svaku moguću pomoć sveučilišnom obrazovanju, a nakon osnutka sveučilišnih ustanova u ovom gradu pomagala je i djelovanju tih ustanova, koje isprva nisu imale svojih biblioteka, ali ih nisu mogle staviti na raspolaganje studentima. Naučna biblioteka je širom otvorila svoje čitaonice kao i svoja skladišta knjiga na upotrebu studentima i profesorima. I tako, dok su u ranijim razdobljima najveći dio čitalaca sačinjavali srednjoškolci, maturanti, nakon 1961. priliv studenata postao je izvanredno velik. Biblioteka je bila prisiljena otvoriti i službu posudbe knjiga van ustanove, što je do tada bio samo izniman slučaj. Međutim kapacitet službe izdavanja knjiga čitaocima i uopće rada s čitaocem nije dozvoljavao dalje razvijanje ove djelatnosti, pa je trebalo ograničiti promet knjiga na oko 7—8 tisuća posuđenih knjiga na čitanje godišnje, kao što to pokazuje i prednja statistička tabela.

Godina	Posjet ukupno	Posjet studenata	Posjet đaka	Broj osoblja
1961.	27.793	12.055	9.683	13
1962.	23.196	18.968	8.939	16
1963.	29.159	16.690	7.550	"
1964.	31.997	21.424	4.716	"
1965.	43.352	29.453	9.158	"
1966.	48.823	36.464	8.029	"
1967.	49.803	35.353	2.448	"
1968.	42.802	33.336	6.362	"
1969.	29.237	23.086	2.587	"
1970.	30.423	23.484	5.232	17
1971.	31.687	25.419	4.883	"
1972.	30.114	26.828	1.257	"
1973.	25.231	22.404	3.472	"
1974.	27.789	16.306	1.215	"
1975.	28.896	22.274	1.734	18

Naprijed navedena statistika posjeta čitalaca pokazuje rezultate za godine od 1961. do 1974.

Kako je, kao što rekosmo, priliv čitalaca studenata bio pregolem za kapacitet biblioteke, koja raspolaže sa 75 sjedala u Velikoj čitaonici i 12 u Maloj čitaonici (za periodiku) — bilo je potrebno ponajprije ograničiti upis đaka maturanata, a zatim i samih studenata, pa je u 1969. broj posjeta studenata sveden na 23.000, a zatim je i dalje opadao, što je u nesrazmjeru sa sve većim brojem upisanih studenata na splitskom Sveučilištu. Na smanjenje broja posjeta utjecao je kako ograničen prostor čitalačkih dvorana tako i broj potrebnih knjiga koje biblioteka može staviti studentima na raspolaganje jer ona posjeduje tek jedan primjerak svake knjige koju nabavlja. Stoga i začuđuje priličan broj studenata upisanih u ovu biblioteku u odnosu na ukupan broj studenata u gradu Splitu. (Na oko 6.000 studenata ima oko 1.000 članova Naučne biblioteke godišnje).

Naučna biblioteka raspolaže premaleni broj službenika za vršenje raznih službi što bi ih kao jedna naučna biblioteka morala obavljati. Od godine 1961. broj se službenika kroz ovih proteklih 15 godina nije mogao povećati usprkos traženju. (Dobila se samo jedna čistačica više, a u 1975. godini umjesto jednog višeg bibliotekara uzeta su dva viša knjižničara.) Treba istaći da prema normativima koji vrijede za ovakvu vrst biblioteka na svakih 10.000 knjiga treba imati 1 stručno radno mjesto. Na 250000 knjiga današnjeg fonda trebalo bi dakle 25 stručnih lica, a Naučna biblioteka raspolaže sa 5 bibliotekara i 4 knjižničara, dok je ostalo pomoćno osoblje, tajnik, daktilograf i čistačice.

Ako biblioteka ne dobije još nekoliko stručnih sila, dobar dio sabranih fondova ostat će još za dugo nepopisan, a time i neiskorišten, premda sadrži vrijednih publikacija.

Uza sav minimalni broj osoblja stavka za osobne dohotke odnosi ponajveći dio ukupne dotacije, tako da za materijalne i financijske rashode ostaje svake godine bijedna svota, koja nimalo ne odgovara potrebama biblioteke, kao ni razvoju njenih djelatnosti. To pokazuje slijedeća tabela za godine 1970—1975, tj. za razdoblje najvećeg rasta dotacije, kao posljedice općeg porasta cijena i inflacije:

Godina	Ukupna dotacija	Osobni dohoci
1970.	522.920 N.d.	390.392
1971.	644.552	546.162
1972.	715.233	636.383
1973.	841.900	648.663
1974.	842.000	725.564
1975.	1,185.000	869.000

Dosta je ovdje napomenuti da prema svjetskim standardima 50% od ukupnih sredstava treba da se odvaja na plaće osoblja, a isto toliko na materijalne i funkcionalne troškove jedne općenaučne biblioteke.

Poradi nemogućnosti zaštićivanja knjiga uvezom morat će se prići drastičnom ograničenju posudbe knjiga izvan biblioteke, ako se ne želi da biblioteka izgubi najvrednije dijelove svoga književnog fonda. Postupajući tako, moglo bi se dogoditi da Naučna biblioteka dođe u situaciju da njeni pokazatelji, ukazujući na smanjenje prometa knjiga pa time i broja čitalaca, rezultiraju smanjenom dotacijom od strane SIZ-a za kulturu, koji će zahtijevati određenu djelatnost i na tom polju. Međutim trebalo bi svakome biti jasno da se za ovakvu vrst biblioteke ne smiju uzimati isti kriteriji pri vrednovanju programa kao što se uzimaju za Narodnu knjižnicu, te pri tome ne smije odlučivati broj članova, posjetilaca i posuđenih knjiga, jer su i ti kriteriji također doprinijeli lošem statusu Naučne biblioteke. U ovom gradu postoje i druge biblioteke s bogatim knjižnim fondovima i s brojnim dubletima pa posudba knjiga u tim bibliotekama ne predstavlja rizik kao što to predstavlja u jednoj naučnoj biblioteci. U posljednje vrijeme, zbog zahtjeva da biblioteke na neki način i same namaknu neka sredstva povećanjem prometa knjiga ubrzalo se trošenje i uništavanje knjiga u Naučnoj biblioteci i time se došlo u sukob s osnovnim zadatkom čuvanja knjižnog fonda. Vidjelo se da Naučna biblioteka ne može i ne smije ići na ruku čitaocima u tolikoj mjeri da to rezultira gubitkom publikacija, koje je društvo povjerilo biblioteci sa zadatkom da ih čuva.

Prostor

Problem br. 1 Naučne biblioteke je, kao što je mnogima poznato, prostor i smještaj knjiga. Za svaku biblioteku je od odsudnog značenja koliki je raspoloživi prostor i kakva je zgrada biblioteke jer o tome ovisi čitava organizacija biblioteke. Ako zgrada ne zadovoljava, ne može ni organizacija biblioteke biti na visini.

Pomanjkanje prostora za smještaj knjiga u ovoj biblioteci doseglo je danas kritičnu točku jer ne postoji ni jedan metar slobodnog skladišnog prostora te su spremišta tako nabijena da već radi samog slabog zračenja (knjige su smještene čak i po prozorima i po podovima) knjige propadaju. Pomanjkanje prostora prati ovu biblioteku začudo od samog časa kad je god. 1960. izgrađeno novo spremište knjiga. Ono je naime odmah bilo premaleno te je jedan dio knjiga ostao neusklađen i smješten u Arnirovoj kuli, odakle je vremenom premješten na stubište spremišta, a jednim ranijim dijelom (oko 3.000 knjiga) postao je plijenom požara koji je zahvatio Arnirovu kulu 1969.

(Uz prenatrpan skladišni prostor nadošla je još i vlaga, koja je probila krovnu terasu spremišta i ugrozila i onaj dio knjiga koji je smješten na policama. Međutim treba istaći da je problem vlage 1976. riješen jer je općina odobrila sredstva za popravak krova.)

Pomanjkanje skladišnog prostora za knjige koči ostale djelatnosti biblioteke jer se spremište moglo širiti samo na račun radnih prostorija i čitaonice. Radi skućena prostora i dotacija za knjige bila je smanjena (s izgovorom da nema prostora za smještaj), a broj namještenika se nije povećavao u srazmjeru s prirastom knjižnog fonda, koji je zahvaljujući besplatnom obaveznom primjerku i poklonima ipak stalno rastao godišnje za oko 4 tisuće primjeraka, što znači za proteklih 15 godina za oko

70.000 svezaka. Jedan od razloga nazadovanja biblioteke u proteklom razdoblju treba tražiti i u pomanjkanju prostora. Stoga je o problemu skladišnog prostora, kao i o problemu zaštite ugrožene knjižne građe i bilo najviše govora u dnevnoj štampi i drugim sredstvima informiranja, te je nakon opetovanog alarmiranja javnosti općina priskrbila izvjesna sredstva za popravak i saniranje zgrade biblioteke i električnih instalacija u spremištu.⁵⁾

Napokon je, s izglasanim samodoprinosom koncem godine 1974. predviđena adaptacija jedne starije zgrade za biblioteku, te se moglo očekivati da će se godine 1980. riješiti problem prostora biblioteke za iduća dva, tri decenija. Pri tome mislimo da bi u sklopu rješavanja problema prostora za biblioteku adaptacijom kakve zgrade trebalo zajednički rješavati i ostale probleme ove institucije, tim više što se spomenutim rješanjem problema bibliotečnog prostora povezuje i stvaranje jedne sveučilišne biblioteke u gradu Splitu. Jer, ako biblioteka na taj način dobije nove obaveze i proširi svoju djelatnost kao centralna sveučilišna biblioteka, ona neće moći djelovati na zadovoljavajući način ni kao naučna, ni kao sveučilišna biblioteka bez unapređenja i razvijanja svojih djelatnosti. Trebat će povećati nabavku knjiga, povećati zaštitu knjiga uvezom, povećati broj stručnog i pomoćnog osoblja za sređivanje čitavog knjižnog fonda, koji godinama čeka da se sredi, te razviti nove djelatnosti koje jedna moderna znanstvena odnosno sveučilišna biblioteka treba da njeguje.

*

Gornje konstatacije o stagnaciji, opadanju i zaostalosti Naučne biblioteke dobile bi mnogo jaču težinu kad bi se Naučna biblioteka usporedila s razvojem i napretkom što su ga i neke druge kulturne ustanove postigle. Stoga je opravdano zapitati se za razloge ovakvu stanju Naučne biblioteke. Uprava biblioteke i osoblje u svakoj su prilici i stalno ukazivali na stanje i probleme, alarmirajući povremeno i općinsku službu i građanstvo. U prošlom »budžetskom« i »fondovskom razdoblju financiranja kulturnih ustanova nije se naišlo na pravo razumijevanje za potrebe i zadatke Naučne biblioteke. Članovi Fonda ako su bili iz kulturnih ustanova, zalagali su se ponajviše za interese svojih ustanova, a Naučna biblioteka nije u Fondu dugo vremena imala takvu mogućnost. Stvorilo se tako mišljenje da se Naučna biblioteka dovoljno snabdijeva knjigama svojim pravom na besplatni obavezni primjerak, a s druge strane se isticalo da biblioteka i onako nema raspoloživog prostora za smještaj knjiga pa bi joj veća nabavka bila na teret. Alarmiranje javnosti pak imalo je i negativan efekat u tome što je nastalo uvjerenje u građanstvu da u biblioteci knjige propadaju i nemaju smještaja, pa je bolje i ne poklanjati knjige toj ustanovi koja ih ne može čuvati. Ako se znade da je ranije ova biblioteka svoje fondove prilično obogaćivala upravo poklonima građana, onda se može shvatiti koliko je štete nanijelo ovakvo uvjerenje.

Raniji način financiranja kulturnih ustanova rezultirao je sadašnjim stanjem i stoga što su financijska sredstva za zaštitu i nabavku knjiga kao i za druge potrebe biblioteke stagnirala, određivana uvijek prema

prošlogodišnjem budžetu i to stanje trajalo je predugo, a zapravo već od časa kad je ova biblioteka dobila naziv Naučna biblioteka, što navodi na pomisao da su mjerodavni pri tome smatrali da je dosta da jedna ustanova dobije naziv »naučna« pa da ona to u stvarnosti i bude. Nadati se da će samoupravna interesna zajednica imati razumijevanja za potrebe i razvoj Naučne biblioteke. Očekuje se da će i Zajednica visokoškolskih ustanova i znanstvenih instituta pokazati najviše interesa za rad Naučne biblioteke koja je svoje čitaonice i knjige od prvih dana osnivanja fakulteta u Splitu pružila studentima i profesorima. I studentska organizacija, koja je zastupljena među delegatima pri pojedinim sizovima mogla bi biti od velike pomoći.

Izglasanim samodoprinosom, u kome je svoje mjesto našla i Naučna biblioteka, građani Splita pokazali su da imaju sluha za potrebe ove kulturne ustanove, ali pri tome ne bi trebalo čekati 1980. godinu da se nešto u tom pravcu učini jer će biblioteka do tog vremena pasti na još niže grane, a za spas nekih od najvrednijih i nenadoknadivih publikacija može biti kasno.

Ako se, dakle, kroz godine koje stoje pred nama do ostvarenja samodoprinosa ne bude stajalo skrštenih ruku te ako se Naučnoj biblioteci bude omogućilo da izađe iz krize u kojoj se već predugo nalazi, te ako se provedu odgovarajuće pripreme za uvođenje jedne moderne bibliotečne tehnologije, ova će ustanova dostići suvremeniji stupanj razvoja, kakav je ovaj grad stvorio na mnogim drugim područjima.

Treba znati da je danas u svjetskom bibliotekarstvu pa i kod nas nastupila prava tehnička revolucija, uvođenjem automatizacije i niza drugih tehničkih sredstava i sprava što usavršavaju funkcionalnost bibliotečnih službi (kompjutori, flexowriteri, kseroksi itd.). Stoga suvremene općenaučne biblioteke kao i druge specijalne biblioteke sve se više i u nas opredjeljuju za suvremenu tehnologiju rada, bez koje neće moći zadovoljavati i ostvarivati sve zadatke koje danas moderna biblioteka mora ispunjati u razvijenom sistemu informacija o znanstvenim dostignućima. Pri tome će svaka općenaučna biblioteka i dalje poštivati zdrave tradicije i razvijati svoje dosadašnje najvažnije djelatnosti. A reforma visokoškolskog studija kojoj se danas u nas teži i koja je u toku traži formiranje kompletne ličnosti u pogledu znanja i kulture. Izvore za takva znanja može u našim prilikama najbolje još uvijek pružiti upravo jedna općenaučna, odnosno sveučilišna biblioteka sa svojim enciklopedijskim karakterom knjižnog fonda, u kome su zastupljene sve znanosti. Stoga je jedna dobro opremljena općenaučna biblioteka posvuda onaj neposredan i neophodan uvjet za svaki studij i znanstveno istraživanje.

Po svojoj funkciji, koja se ne svodi samo na prikupljanje, čuvanje i davanje na upotrebu svojih knjižnih fondova, Naučna biblioteka je i do sada utjecala na razne načine na razvoj i djelovanje visokoškolskih ustanova ovoga grada. Ona je svoju djelatnost usmjeravala i prema potrebama tih ustanova, kako svojom nabavnom politikom, tako i svojim čitalačkim prostorima koje je pružila studentima, diplomantima, doktorandima, postdiplomcima i profesorima, a isto tako i drugim djelatnostima i raznim instrumentima koji pomažu u znanstvenom radu (stručnim katalozima, sekundarnim publikacijama itd.). Očita je međuzavisnost

Naučne biblioteke i visokog školstva u Splitu te bi zaista trebalo u sklopu buduće Sveučilišne biblioteke definirati i organizaciono povezati glavne djelatnosti Naučne biblioteke, koje proizlaze iz njene namjene, kao i iz funkcije koju jedna općeznanstvena biblioteka treba da vrši. Mislimo tu najviše na njenu zavičajnu i konzervatorsku bibliotečnu funkciju.

Usto moramo imati na umu i činjenicu da jedna moderna općenaučna pa i sveučilišna biblioteka treba da ima i dobro uređenu informativno-dokumentarnu službu, kojoj je potrebna bogata stručna literatura. Područje znanstvenog informiranja kod nas je još zanemareno, ali se bez takve službe danas ne može zamisliti suvremena općeznanstvena biblioteka. Nagli razvoj znanosti i grananje znanstvenih disciplina u sve uže specijalnosti zahtijevaju takvo mnoštvo stručne literature koju pojedinac po starim metodama i pristupima ne može sam svladati. U tome danas pomaže dokumentalistika i informatika, koja — po definiciji Kobilitza — znači stručno ocjenjivanje i sadržajno analiziranje znanstvenih dokumenata i publikacija i njihovo selekcioniranje. Zbog toga se danas takva znanstvena informatika i dokumentacija stavlja u prvi plan razvoja općenaučnih i sveučilišnih biblioteka.

U današnje doba naglog razvoja znanstvenih informacija biblioteke moraju neprestano tražiti nove putove da udovolje svim zahtjevima. Hoćemo li da unaprijedimo znanstvenu naobrazbu i znanstveni rad, moramo unaprijediti biblioteke. Naobrazba ljudi je, kako kaže Servan Schreiber, najrentabilnija investicija jer je opća naobrazba prvorazredan faktor ekonomskog razvoja. A biblioteke su integralni dio naobrazbe.

BILJEŠKE

- 1) Čitaocima inače stoji na raspolaganju oko 170.000 primjeraka knjiga i 8.000 naslova periodičkih publikacija, uz zbirku rukopisa i starih knjiga od 400 rukopisa i 1.200 popisanih starih i rijetkih knjiga.
- 2) Brojke u starim dinarima su okrugle.
- 3) Ove su knjige kupljene od svote koju je Naučna biblioteka dobila od republičkog poreza na šund-literaturu, koji se republičkom odlukom dijelio nekim bibliotekama. Tako je Naučna biblioteka u Splitu dobila namjenski za knjige 26 starih milijuna, a splitska Narodna biblioteka 260 milijuna dinara. I uvez se odatle podmirio.
- 4) U prvi plan u tom smislu treba da uđu na pr. slijedeći splitski listovi: NAROD 1884, 1887, 1891, 1892, 1893; JEDINSTVO 1894, 1902; AVVENIRE 1879, 1882; JADRAN (Tresićev) 1903; GLAS MALOGA PUKA 1908—1910; CRVENI BARJAK 1912, 1913; VRABAC 1919; ZEMLJORADNIČKI BORAC 1923, 1924; HRVATSKA SVIJEST 1923; TEŽAČKA SLOGA 1919—1926; BORBA RADNOG NARODA 1940 itd.
- 5) Prostorni plan razvoja Naučne biblioteke za razdoblje od 1976 do 1980. predviđa ovakav razvoj: stanje god. 1976: 600 m². Godine 1980: 1330 m². To znači da je potrebno osigurati još 730 m² skladišnog prostora. Probleme prostora i bibliotečne zgrade riješile su sve naučne biblioteke u Republici. Zadarska Naučna biblioteka dobila je golem prostor u bivšoj kasarni, dubrovačka u palači Skočibuha itd. Sve su te biblioteke skinule s dnevnog reda te probleme osim Naučne biblioteke u Splitu, gradu koji se smatra najjačim kulturnim centrom u Republici poslije Zagreba. Sve su te biblioteke pretekle u svom razvoju splitsku Naučnu biblioteku, iako su sve one (osim zadarske, bivše biblioteke Paravia) mnogo mlađeg postanka. To su činjenice i red bi bio da i splitska Naučna biblioteka zakorači u posljednju četvrtinu dvadesetog stoljeća na dostojan način.